

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИЩІЙ ЮРИДИЧНІЙ ОСВІТІ

Наталія АРТИКУЦА:
«Нині актуальним завданням
є пошук інноваційних форм і
методів підготовки юристів:
від розроблення і введення
в навчальні плани нових
перспективних
дисциплін до
впровадження
інноваційних
методик
викладання
правничих
наук»

Кирило ГУБАРЕВ

«Юридична газета»

На факультеті правничих наук Національного університету «Києво-Могилянська академія» 25-26 травня 2005 р. відбулася Міжнародна науково-методична конференція «Інноваційні технології у вищій юридичній освіті», присвячена 390-річчю з дня заснування Київської братської школи – предтечі Києво-Могилянської академії.

У конференції, інноваційній за своїм змістом і формою, взяли участь представники вищої школи України, Великої Британії, Німеччини та Росії.

Про сучасні проблеми юридичної освіти та результати роботи конференції кореспонденту «Юридичної газети» люб'язно розповіла науковий керівник Центру інноваційних методик правничої освіти НАУКМА Наталія АРТИКУЦА.

— **Наталіє Володимирівно, чим, на ваш погляд, обумовлена актуальність запропонованої теми конференції?**

— Система вищої юридичної освіти в Україні нині набуває нового змісту і змінюється відповідно до нових суспільних потреб (державно-правових, політичних, економічних, культурно-освітніх тощо). Необхідність здійснення правової реформи, створення ефективної системи правового забезпечення в різних сферах суспільного життя, підвищення якості нормотворчої, правоохоронної та правозастосовчої діяльності, — все це висуває нові вимоги до рівня підготовки правників у вищій навчальній закладі. Актуальним завданням стає пошук інноваційних форм і методів підготовки юристів: від розроблення і введення в навчальні плани нових перспективних дисциплін до впровадження інноваційних методик викладання правничих наук. Заслуговують на увагу механізми та новітні технології, які допомагають готувати висококваліфікованих, конкурентоспроможних правників, здатних виконувати складні науково-дослідні, фахово-прикладні й творчі завдання. Ось чому так важливо знайти найбільш ефективні шляхи модернізації й підвищення якості сучасної юридичної освіти.

— **Чи достатньо уваги приділяється на сьогодні проблемам методики викладання дисциплін на юридичних науково-практичних конференціях?**

— Якщо переглянути програму конференції, то побачимо, що являє недостатньо. Але в умовах конкуренції численних ВНЗ, які готують юристів, ці проблеми є вкрай важливими. Адже повага багатьох варіантів юридичної підготовки вимагає від кожного ВНЗ юридичного профілю вирішення проблем пошуку власного, на рівні сучасних світових вимог, шляху подальшого розвитку. Вони висувають: або стати конкурентоспроможними на ринку освітніх послуг або втратити таку конкурентоспроможність. Усе це надає проблемі підготовки висококваліфікованих фахівців нагальний актуальний характер та ставить її в центр академічної політики кожного університету.

— **Які ключові питання сучасної юридичної освіти обговорювалися на конференції?**

— Ключовим на нашій конференції було питання: як у сучасних умовах забезпечити високу якість і ефективність освітніх послуг ВНЗ юридичного профілю? Для відповіді на нього слід було проаналізувати низку проблем: модернізація та підвищення якості вищої юридичної освіти в Україні в контексті Болонського процесу; інноваційні підходи і технології підготовки спеціалістів і магістрів права; інноваційні методики викладання юридичних та інших гуманітарних дисциплін: теоретичні і прикладні аспекти; правничі клініки як нова перспективна форма професійної освіти юристів; педагогічна інновація; проблеми демократизації та гуманізації освіти й виховання тощо. Ці проблеми були предметом розгляду на пленарному і секційних засіданнях.

— **І якого ж висновку дійшли учасники в результаті їхньої роботи?**

— Наблизяться до розв'язання цих проблем можна лише за умови органічного поєднання інноваційних підходів і технологій із класичними методами викладання, навчального і науково-дослідницького процесів, фундаментальної підготовки фахівця із вузькопрофільною спеціалізацією, балансу теоретичних і прикладних аспектів навчання, інтеграції найкращого вітчизняного і зарубіжного досвіду. Вкрай недостатньо використовуються технічні засоби навчання. Який заклад на сьогодні має бібліотеку з електронних підручників, яка б забезпечувала увесь репертуар навчальних дисциплін на факультеті?

Потрібно поширювати демократичні процеси в освіті, впроваджувати принципи Liberal Arts Education, на яких будуватиметься навчання у НАУКМА і завдяки яким студент сам формує свою індивідуальну програму навчання, обирає дисципліни з числа вибіркових, отримує додаткові спеціальності й опановує за бажанням сертифікатні програми.

— **Які проблеми сучасної юридичної освіти найбільш гостро дискутувалися під час засідань?**

— Насамперед, це проблеми інтеграції юридичної освіти і науки у світі Болонського процесу, державні стандарти підготовки юристів, інноваційні технології і методики викладання, менеджмент і рейтингова оцінка діяльності кафедр і факультетів, кредитно-модульна система, інформаційно-довідкове та технічне забезпечення навчального процесу, інноваційні форми теоретичної і практичної підготовки юристів, зокрема, клінічна юридична освіта тощо.

— **Хто ініціював проведення такої конференції? Які можливості має НАУКМА для проведення таких заходів?**

— У НАУКМА 2003 р. на базі факультету правничих наук був створений Центр інноваційних методик правничої освіти, який поставив за мету вивчення актуальних теоретичних та прикладних проблем з інноваційних методик правничої освіти та надання допомоги викладачам факультету у

підвищенні рівня професійної майстерності шляхом впровадження нових форм навчальної та позааудиторної роботи. З 2004 р. розпочато науковий проект «Розробка й удосконалення інноваційних методик підготовки спеціалістів і магістрів права», згідно з яким розгорнута робота у таких провідних напрямках: створення електронної бази даних про інновації у вищій освіті, організація науково-дослідницьких (фундаментальних і прикладних) та навчально-методичних робіт з окремих проблем правничої освіти, правової інформації та порівняльного правознавства; вивчення, узагальнення та поширення кращого вітчизняного, європейського та світового досвіду у цій сфері; організація і проведення конференцій, семінарів і тренінгових курсів з інноваційних методик викладання правничих дисциплін для професійного загалу. Організаторами цієї, третьої з питань інновацій та європейської інтеграції, конференції стали Центр інноваційних методик правничої освіти НАУКМА та Інформаційно-тренінговий центр юридичної клінічної освіти, створений на базі експериментальної навчальної лабораторії «Правничі клініки» НАУКМА.

— **Які інші установи і заклади брали участь у конференції?**

— У роботі взяли участь представники Верховної Ради України, Центру правової реформи і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції України, Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, Науково-дослідного центру правової інформатики АПР України, Української Правничої Фундації, Інституту вищої освіти АПН України, КНУ ім. Тараса Шевченка, Національної академії внутрішніх справ України, Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» тощо.

Цей форум зібрав освітян вищої школи з Києва, Львова, Харкова, Дніпропетровська, Донецька, Івано-Франківська, Сімферополя, Полтави, Сум, Хмельницького, Миколаєва та інших областей і міст України. З-поміж почесних зарубіжних гостей: представники Центру поглиблених правничих студій Лондонського університету — Хелен Ксантікі (директор) і Костянтин Стефану, Катерина Островська та Енс Нидриг (Гамбург, Німеччина), директор Інституту економіки і менеджменту С.Д. Резнік (Пенза, Росія).

— **Якими інноваціями відрізнявся ваш захід?**

— Передусім, окрім традиційних пленарного та секційних засідань та «круглих столів» учасникам конференції було запропоновано кілька презентацій: 1) електронна бібліотека баз даних у галузі держави і права: розроблення і використання (М.Я. Швец, В.Г. Хахановський, С.А. Антоненко, С.О. Дорогий, С.М. Швець, Науково-дослідний центр правової інформатики АПР України); 2) правничі дослідження у відкритому доступі: міжнародні ресурси та українські проекти (І.Л. Швець, Міжнародний фонд «Відродження»); 3) нові видання і навчальні посібники викладачів НАУКМА, зокрема, спеціально підготовлений для конференції «Інновації у вищій освіті»: Бібліограф. покажчик праць з 2 тис. найменувань за 1995-2004 рр.; 4) презентації оригінальних авторських курсів, майстер-класів, мультимедійних розробок і матеріалів провідних вчених, викладачів і практиків-юристів.

— **Якою була мета включення в програму конференції такої нової форми, як майстер-класи?**

— Майстер-класи, які, дійсно стали родзинкою нашої конференції, мали на меті поєднати теоретичне обговорення питань, як треба викладати? Як методики є найбільш ефективними? Як забезпечити інтерактивне навчання? з наочною демонстрацією інноваційних методик викладання дисциплін та можливостей практичного використання сучасних технічних засобів, зокрема, мультимедійних та відеоматеріалів, для навчання.

— **Щодо тематики і авторського складу майстер-класів: які критерії відбору?**

— Ми намагалися представити різні за тематикою і формою оригінальні авторські розробки. Що стосується відбору викладачів: це, як правило, висококваліфіковані професіонали з багатим досві-

дом викладання. Вони яскраві і творчі особистості, які знаходяться у постійному інноваційному пошуку.

Серед 11 запропонованих майстер-класів — «Практикум підготовки суддів з питань застосування європейських стандартів прав людини: свобода вираження поглядів», у якому концентровано представлено як ключові правові позиції Європейського суду з прав людини, так і пов'язані з ними особливості здійснення національним судом судочинства у справах щодо вираження поглядів (Ю.Є. Зайцев, головний редактор журналу «Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі», директор програм Української Правничої Фундації). Учасникам семінару «Проблеми науково-методичного забезпечення викладання історико-юридичних дисциплін» пропонувався авторський погляд на сучасні підручники і навчальні посібники з історії держави і права України. Вони брали участь у «мозковому штурмі» з метою визначення концептуальних засад викладання у вищих навчальних закладах історико-юридичних дисциплін «Історія держави і права України», «Історія держави і права зарубіжних країн», «Історія вчеської держави і права» (Автори: І. Б. Усенко, завідувач відділу історико-правових досліджень Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, Заслужений юрист України, лауреат Державної премії України, лауреат Премії НАН України ім. М. Василенка; Л.О. Зайцев, кандидат юридичних наук, доцент, начальник кафедри теорії та історії Національного університету внутрішніх справ (м. Харків)).

Ознайомитися з особливостями методик викладання у європейських країнах можна було у майстер-класах «Практика Legal Education in Western Europe» (англ. мовою) (Jens Niedrig) та «Використання інтерактивних методів навчання в курсі «Віща освіта і Болонський процес» (О. Ф. Юрчук, проф., начальник навчально-методичного центру НАВСУ).

Сприяття зростанню професійної майстерності покликані також спеціальні тренінги персонального зростання, які були запропоновані викладачам і студентам: «Лідерство і менеджмент у новому тисячолітті» (Глушченко І. В.) та «Ефективні професійні комунікації» (Нестерова В. А., Антошкіна О. Г.; Центр «Перспектива» НТУ «ХПІ»).

Успішно дебютували магістри НАУКМА А. М. Євгенська та А. О. Черевко з власною розробкою «Організація та проведення ролевих ігор».

28 травня відбувся «круглий стіл» на тему «Інновації очима студентів і викладачів», на якому тривала дискусія з таких питань:

— вища освіта у XXI столітті: погляд на майбутнє;

— якість вищої юридичної освіти: критерії визначення;

— євроінтеграція вищої школи;

— інноваційні методики: теорія і практика використання;

— рейтингова 100-бальна система оцінок у контексті якості освіти;

— ефективність тестування як вимірника знань;

— комп'ютерні технології у навчальному процесі;

— чи потрібно студенту гратися? Ігрові форми у формуванні професійних вмінь і навичок;

— шляхи підготовки спеціаліста-лідера;

— педагогіка партнерства: демократичність і толерантність взаємин.

Завершив конференцію підсумковий «круглий стіл», під час якого висловлювалося чимало конструктивних ідей і пропозицій щодо підвищення якості навчання у ВНЗ юридичного профілю, перспектив подальшої співпраці та найближчих планів на майбутнє. Рішенням конференції було ухвалено побажання учасників створити Всеукраїнський центр інноваційних технологій вищої освіти на базі НАУКМА, позаяк цей університет являє собою інноваційну модель вищої навчальної закладу в Україні, та щорічно проводити конференції і семінари з проблем нових освітніх технологій.

Користуючись нагодою, від імені організаторів та всіх учасників конференції висловлюю щиро подяку Міжнародному фонду «Відродження» та Міжнародному благодійному фонду відродження Києво-Могилянської академії, за сприяння яких нам вдалося реалізувати цей захід. **Ю**